

Nr 89.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.; given Stockholms slott den 12 februari 1954.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF.

Per Edvin Sköld.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås fortsatt tillämpning under budgetåret 1954/55 av det av riksdagen för budgetåret 1953/54 lämnade medgivandet för Kungl. Maj:t att utan riksdagens samtycke i varje särskilt fall besluta om försäljning m. m. av viss kronan eller allmänna arvsfonden tillhörig fast egendom.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
12 februari 1954.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sköld, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter *förslag till bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.* och anför därvid följande.

I anledning av propositionen nr 107 medgav 1953 års riksdag (jordbruksutsk. utl. 20., rskr. 201), att Kungl. Maj:t finge under budgetåret 1953/54 utan riksdagens samtycke i varje särskilt fall besluta om försäljning av kronan eller allmänna arvsfonden tillhörig fast egendom, såframt taxeringsvärdet å egendomen uppginge till högst 50 000 kronor, eller, där taxeringsvärde ej vore åsatt, det vid särskild uppskattning utränta saluvärdet uppginge till högst nämnda belopp. Kungl. Maj:t ägde därvid att i huvudsaklig överensstämmelse med av mig vid anmälan av propositionen angivna riktlinjer föreskriva de former och villkor, under vilka försäljningarna skulle äga rum. Där så befundes lämpligt, skulle Kungl. Maj:t ha befogenhet att åt central förvaltningsmyndighet överlämna beslutanderätten rörande försäljning av egendom, vars taxerings- eller uppskattningsvärde icke överstege 20 000 kronor, respektive åt länsstyrelse, såvitt anginge allmänna arvsfonden tillhörig fast egendom, vars taxerings- eller uppskattningsvärde icke överstege 10 000 kronor.

Vidare förklarade riksdagen, att vad sålunda medgivits rörande försäljning av kronan tillhörig fast egendom skulle gälla jämväl beträffande byte samt upplåtelse under åborätt och tomträtt av sådan egendom, ävensom beträffande avstående utan ersättning av kronomark, som kunde erfordras till järnväg eller allmän väg. Rätten att besluta om dylikt avstående finge dock av Kungl. Maj:t överlämnas till central förvaltningsmyndighet endast i avseende å obebyggt område av högst 5 hektars yta eller 3 000 kronors värde.

Genom cirkulär till statsmyndigheterna den 5 juni 1953 (nr 477) har Kungl. Maj:t till kännedom meddelat vad riksdagen sålunda beslutat.

Befogenheten att, med viss begränsning beträffande egendomens värde, åt central förvaltningsmyndighet överlämna försäljningsrätten har Kungl. Maj:t tagit i anspråk genom försäljningsbemyndiganden för telestyrelsen, järnvägsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt domänstyrelsen. Genom beslut den 5 juni 1953 har Kungl. Maj:t bemyndigat nämnda myndigheter att under budgetåret 1953/54 försälja och byta under deras förvaltning stående fastigheter, vilkas taxerings- eller uppskattningsvärden icke överstege 20 000 kronor.

Vidare har Kungl. Maj:t genom beslut samma dag bemyndigat länsstyrelserna att under budgetåret 1953/54, i den mån försäljningsfrågan icke av länsstyrelse underställdes Kungl. Maj:ts prövning, försälja allmänna arvsfonden tillfallen fast egendom, vars taxeringsvärde eller, där taxeringsvärde icke vore åsatt, det vid särskild uppskattning utrönta saluvärdet icke överstege 10 000 kronor.

Kungl. Maj:t har för dessa bemyndiganden meddelat samma föreskrifter rörande sättet och villkoren för försäljningarna, som gällt under närmast föregående budgetår.

På sätt vid utverkande av försäljningsbemyndigandet har förutsatts, skall riksdagen årligen erhålla en redogörelse för de försäljningar, som med stöd av bemyndigandet verkställts under närmast föregående kalenderår. I sådant syfte har upprättats sammanställningar departementsvis över de under kalenderåret 1953 försålda fastigheterna. Dessa sammanställningar torde få överlämnas till vederbörande riksdagsutskott.

I detta sammanhang vill jag även anmäla ett spörsmål rörande *bestämmandet av ersättning för kronomark, som tas i anspråk för expropriationsändamål*. Spörsmålet aktualiserar viss ändring av 2 § andra stycket kungörelsen den 30 juni 1942 (nr 615) angående upplåtelse för expropriationsändamål av nyttjanderätt och servitutsrätt till kronan tillhörig fast egendom.

I nyssnämnda kungörelse, som utfärdats med stöd av riksdagens beslut, stadgas (1 §), att central förvaltningsmyndighet, under vars vård och förvaltning kronan tillhörig fast egendom är ställd, må för tillgodoseende av ändamål, som enligt gällande lag kan föranleda expropriation, förordna om upplåtelse av nyttjanderätt eller servitutsrätt till sådan egendom, såvitt angår rättighet, vars årliga värde kan antagas icke överstiga 2 000 kronor. Vid upplåtelse med högre årligt värde tillkommer prövningen Kungl. Maj:t. Ersättning för upplåtelse, varom avtal träffas av förvaltningsmyndighet, skall enligt 2 § andra stycket utgå enligt i lagen om expropriation stadgade grunder, såvida ej är fråga om upplåtelse för anläggande eller förändring av järnväg eller allmän väg, varvid särskilda regler gäller. Ersättningen må av myndigheten på sätt denna prövar lämpligt till beloppet fastställas, dock att ersättningen skall bestämmas av sådan nämnd, som omförmäles i lagen om expropriation, där den, till vars förmån upplåtelsen sker, sådant påkallar.

Det förut nämnda cirkuläret till statsmyndigheterna av den 5 juni 1953 hänvisar jämväl till 1942 års nyssberörda kungörelse. Cirkuläret föreskriver bl. a., att central förvaltningsmyndighet må för tillgodoseende av ändamål, vilket enligt gällande lag kan föranleda expropriation, utan hinder av i cirkuläret meddelade föreskrifter förordna om avstående av sådan egendom, vars värde kan antagas icke överstiga 5 000 kronor. Beträffande behörighet att träffa avtal om överlåtelse, grunderna och sättet för ersättningens bestämmande m. m. skall i förevarande fall föreskrifterna i 1942 års ovan nämnda kungörelse i tillämpliga delar gälla.

Det torde till en början få erinras om att kronans fasta egendom icke kan bli föremål för expropriation. Då mark, som tillhör kronan, erfordras för tillgodoseende av behov, som kunnat föranleda expropriation därest marken tillhört enskild, brukar emellertid marken frivilligt avstås. De regler, som i allmänhet gäller för försäljning eller annat avstående av statlig mark, blir därvid tillämpliga.

Före den 1 april 1950, då lagen den 21 december 1949 angående ändring i lagen om expropriation trädde i kraft, värderades mark, som berördes av expropriation, av expropriationsnämnd. Vid sådan värdering av kronan tillhörig fast egendom, som enligt Kungl. Maj:ts eller myndighets föreskrift skulle handläggas i den i lagen om expropriation stadgade ordningen, tillgick enligt vad som upplysts i regel så, att sökanden instämde den myndighet, som ansågs företräda fastigheten, till vederbörande allmänna domstol med yrkande att expropriationsnämnd måtte tillsättas för verkställande av ifrågakommande värdering. Det är icke känt, att domstol någon gång vägrat medverka vid tillsättande av expropriationsnämnd för sådant ändamål. Expropriationsnämnderna torde alltid ha utfört de begärda uppdragen.

Med ikraftträdandet av 1949 års nyssnämnda lag har emellertid frågan om värderingen i dylika fall kommit i nytt läge. Tidigare inskränkte sig domstolens befattning med värderingen till allenast en rent formell handläggning medan avgörandet i sak, som ej kunde överklagas, träffades av expropriationsnämnden efter en procedur, som i viss mån liknade ett skiljedomsförfarande. Numera verkställas värderingar enligt lagen om expropriation av expropriationsdomstolen såsom specialdomstol i första instans efter ett rent judiciellt förfarande, som i vissa avseenden avviker från det vid de allmänna underrätterna tillämpade. Genom överklagande kan värderingsfrågorna dras under hovrätts och högsta domstolens prövning. Expropriationsdomstolarnas verksamhet och befogenhet är enligt nämnda lag begränsad till fastigheter, som tillhör annan än kronan. Värderingar, som erfordras för bestämmande av ersättning för upplåten kronans mark, synes med hänsyn härtill icke, såsom 2 § andra stycket 1942 års kungörelse i dess nu gällande lydelse förutsätter, kunna upptagas till avgörande av expropriationsdomstol och handläggas enligt de för sådan domstol gällande särskilda reglerna.

Föreskrifter om expropriationsersättningens bestämmande återfinnes i 7—11 §§ expropriationslagen. Dessa regler innebär i huvudsak följande.

För fastighet, som exproprieras, skall erläggas löseskilling motsvarande fastighetens värde med hänsyn särskilt till ortens pris och fastighetens avkastning. Exproprieras en del av en fastighet och lider återstoden skada eller intrång genom expropriationen eller den exproprierade delens användande, skall ersättning därför gäldas. Uppkommer eljest genom expropriationen skada för ägaren, skall även sådan skada ersättas. Är den exproprierande på grund av åtagande eller av annan anledning pliktig vidta åtgärd till förebyggande eller förminskande av skada eller intrång, skall ersättningen jämkas därefter. Innebär sådant åtagande utfästelse av servitut till förmån för fastighetsdel, som ej exproprieras, och sker ej expropriationen för kronans räkning, må — om fastighetsdelens ägare det yrkar — hänsyn icke tas till utfästelsen, utan att den gjorts i sådan form, att inteckning för servitutet kan meddelas (7 §). Vid bestämmande av löseskillingen för fastighet, som exproprieras, må hänsyn icke tas till sådan förändring i värdet därå, som uppstår allenast till följd av expropriationsrättens beviljande eller det avsedda ändamålets genomförande (8 §). Exproprieras en del av en fastighet och föranleder expropriationen eller den exproprierade delens användande skada eller intrång å den återstående delen men i annat hänseende jämväl nytta för denna, skall ersättning för sådant men gäldas endast i den mån det överstiger nyttan (9 §). Har, efter det fråga om expropriation blivit väckt, kostnad nedlagts å fastigheten i uppenbar avsikt att höja expropriationsersättningen, må genom sådan kostnad åstadkommen förökning av fastighetens värde icke tagas i beräkning vid ersättningens bestämmande (10 §). Vad i 7—10 §§ stadgas om fastighet äger motsvarande tillämpning beträffande särskild rätt till fastighet, som avstås på grund av expropriation (11 §).

Departementschefen. Det av 1953 års riksdag lämnade bemyndigandet för Kungl. Maj:t att utan riksdagens samtycke i varje särskilt fall besluta om försäljning m. m. av kronan eller allmänna arvsfonden tillhörig fast egendom avsåg budgetåret 1953/54. Nytt bemyndigande, gällande för nästkommande budgetår, bör nu utverkas.

De förut berörda ändringar, som genom 1949 års lag vidtagits i expropriationslagen, torde leda till att viss ändring av 2 § andra stycket omfördä kungörelse av år 1942 är erforderlig. Liksom hittills torde få gälla, att ersättning för i kungörelsen avsedd upplåtelse, varom avtal träffas av förvaltningsmyndighet, skall utgå enligt i lagen om expropriation stadgade grunder samt att ersättningen må av myndigheten på sätt denna prövar lämpligt till beloppet fastställas. Därmed avses givetvis endast, att de i lagen meddelade föreskrifterna om expropriationsersättning skall tjäna vederbörande myndighet till ledning vid bestämmandet av ersättningens storlek. Såsom en följd av de år 1949 vidtagna ändringarna i nämnda lag torde däremot den bestämmelsen i 2 § 1942 års kungörelse böra utgå, som föreskriver att ersättningen i vissa fall skall bestämmas av expropriationsnämnd. Där- est riksdagen ej har något att erinra mot vad jag här förordat, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga erforderlig ändring i 1942 års kungörelse.

De vid anmälan av tidigare års propositioner i ämnet omnämnda frågorna om inrättande av en central fastighetsvärderingsnämnd, om formerna för en samordning mellan statens prispolitik vid fastighetsförsäljningar och den sociala bostadsbyggnadsverksamheten samt om prissättningen vid försäljning av kyrklig jord är icke slutligt behandlade av Kungl. Maj:t. I avvaktan på en definitiv lösning av dessa spörsmål torde jämväl under nästa budgetår bostadsstyrelsens nuvarande funktion beträffande kronans markförsäljningar böra bibehållas ävensom de nu gällande allmänna riktlinjerna och villkoren för försäljningsförfarandet böra tillämpas.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen att

a) medgiva, att Kungl. Maj:t må under budgetåret 1954/55 utan riksdagens samtycke i varje särskilt fall besluta om försäljning av kronan eller allmänna arvsfonden tillhörig fast egendom, såframt taxeringsvärdet å egendomen uppgår till högst 50 000 kronor, eller, där taxeringsvärde icke är åsatt, det vid särskild uppskattning utrönta saluvärdet uppgår till högst nämnda belopp, och i huvudsaklig överensstämmelse med av mig i det föregående angivna riktlinjer föreskriva de former och villkor, under vilka försäljningarna skall äga rum, med rätt för Kungl. Maj:t att, där så befinnes lämpligt, åt central förvaltningsmyndighet överlämna beslutanderätten rörande försäljning av egendom, vars taxerings- eller uppskattningsvärde icke överstiger 20 000 kronor, respektive åt länsstyrelse, såvitt angår allmänna arvsfonden tillhörig fast egendom, vars taxerings- eller uppskattningsvärde icke överstiger 10 000 kronor;

b) förklara, att vad sålunda medgivits rörande försäljning av kronan tillhörig fast egendom skall gälla jämväl beträffande byte samt upplåtelse under åborätt och tomträtt av sådan egendom, ävensom beträffande avstående utan ersättning av kronomark, som erfordras till järnväg eller allmän väg, därvid dock rätten att besluta om dylikt avstående må av Kungl. Maj:t överlämnas till central förvaltningsmyndighet endast i avseende å obebyggt område av högst 5 hektars yta eller 3 000 kronors värde;

c) uttala att, oavsett de sålunda lämnade medgivandena, i författning eller eljest i särskild ordning meddelade föreskrifter angående rätt för Kungl. Maj:t eller förvaltningsmyndighet att försälja, byta eller under åborätt eller tomträtt upplåta kronan tillhörig fast egendom alltjämt skall gälla.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Harald Häggquist.